

Новальська Н.І.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг,
Національний авіаційний університет

Клименко В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри організації авіаційних робіт та послуг,
Національний авіаційний університет

Novalska Nadiia, Klymenko Viktoriia

National Aviation University

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Розглянуто особливості інвестиційно-інноваційних процесів у діяльності транспортно-логістичних підприємств в умовах мінливого бізнес-середовища та посилення конкуренції на ринку послуг. Досліджено основні види інновацій, які можуть бути впроваджені на вітчизняних транспортно-логістичних підприємствах і сприятимуть підвищенню ефективності їхньої діяльності, зокрема перехід на екологічні види палива, інтер- та мультимодальні перевезення, використання модернізованих транспортних засобів, штрих-кодів, GPS-навігаторів, систем відслідковування вантажу, клієнтської сервіс-системи. Також проаналізовано основні етапи прийняття ефективних управлінських рішень щодо реалізації інноваційних проєктів. Насамперед це стосується визначення чинників, що впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність, джерел фінансування та оцінювання ефективності вибраних проєктів.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інвестиційно-інноваційна діяльність, транспортно-логістичне підприємство, бізнес-середовище, ефективність, вантажні перевезення.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження питання інвестиційно-інноваційної діяльності транспортно-логістичних підприємств в умовах сучасного мінливого бізнес-середовища зумовлена суттєвим посиленням рівня конкуренції на ринку вантажних перевезень. Окрім того, інтеграція України до світового економічного простору вимагає від транспортно-логістичних підприємств урахувати інвестиційно-інноваційний складник у межах стратегічних пріоритетних напрямів управління бізнес-діяльністю.

Інвестиційно-інноваційна діяльність у сфері транспортно-логістичних послуг спрямована на створення, вдосконалення та практичну реалізацію науково-технологічних розробок, визначення фінансових джерел інвестування інноваційного продукту та оцінку запропонованих інвестиційних проєктів, оптимізацію руху інвестиційних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвестиційно-інноваційної діяльності транспортно-логістичних підприємств досліджується в працях П.Ю. Гречан, Л.М. Докієнко, Т.В. Гринько, О.В. Комчатних, С.О. Мешканцевої, Н.О. Петренко, В.В. Писаренко, С.В. Ушеренко та ін. Уважається, що для формування інноваційного середовища перспек-

тивним є використання підходу логістики інновацій, який формує процес генерації та комерціалізації інновацій, зокрема в таких сферах, як транспортно-розподільча логістика, управління сервісом [1, с. 28]. Система формування інноваційного середовища включає у себе обслуговуючі процеси (митні формальності, навантажувально-розвантажувальні роботи, інформаційне забезпечення, складування та зберігання, супровід та охорона) та регулюючі процеси (логістика стандартних та нестандартних вантажів, логістика та збереження інформаційних ресурсів, логістика трудових ресурсів, логістика інноваційних продуктів та сервісу) [1, с. 30].

Деякі автори пропонують компонентний підхід до оцінки інноваційного потенціалу транспортно-логістичного підприємства за такими складниками: виробничо-технологічним, фінансовим, кадровим, науково-технічним, організаційно-управлінським, маркетинговим [2, с. 30].

Незважаючи на розгляд визначеної проблематики в значній кількості наукових робіт, на нашу думку, потребують подальшого дослідження окремі питання, які стосуються сучасних проблем процесу інвестиційно-інноваційної діяльності транспортно-логістичних під-

приємств в Україні, складників системи інноваційного та інвестиційного середовища в конкурентних умовах господарювання.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні інвестиційно-інноваційних процесів у діяльності транспортно-логістичних підприємств в умовах мінливого бізнес-середовища та посилення конкуренції на ринку послуг.

Виклад основного матеріалу. Формування конкурентоспроможної транспортної системи України неможливе без упровадження інновацій у діяльність транспортно-логістичних підприємств. Загалом інновація розглядається як кінцевий результат творчої діяльності, втілений у вигляді нової (удосконаленої) продукції або послуги, нового (удосконаленого) технологічного процесу, управлінського та організаційно-технологічного рішення, що істотно поліпшує структуру та якість виробництва або надання послуг.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [3]. Сьогодні вимагає від транспортно-логістичних компаній планування стратегії в галузі інновацій та технології та її безпосереднього зв'язку з корпоративною стратегією компанії.

У табл. 1 виокремлено основні види інновацій, які можуть бути впроваджені на транспортно-логістичних підприємствах.

Здійснення інноваційної діяльності на транспортно-логістичному підприємстві спрямоване на вирішення низки важливих завдань, серед яких – забезпечення високої якості транспортно-логістичних послуг, скорочення фінансових, матеріальних та трудових витрат на виконання послуг.

Ураховуючи актуальну потребу в стимулюванні інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні, мають місце низька інноваційна активність транспортних підприємств через обмеженість фінансових ресурсів, спрямованих на розроблення, придбання та впровадження нововведень, ненадання вагомості інноваційній діяльності в стратегічному розвитку суб'єкта господарювання, відсутність мотивації у працівників підприємства до інноваційної активності.

Для сучасного ринку транспортно-логістичних послуг характерною є тенденція до мінімізації витрат на транспортування, зберігання, пакування, митне оформлення [4, с. 147]. Щодо витрат на інновації, то в їхній структурі переважають витрати на придбання машин, обладнання і програмного забезпечення.

Для вітчизняних транспортно-логістичних підприємств не є характерними стратегії інвестиційно-інноваційного розвитку, які б мали комплексний характер, цільову спрямованість, безперервність та довгостроковість. Однією з причин такої ситуації є прогалини в розробленні, оцінці проєктів та реалізації стратегічних планів, урахуванні мінливості стану чинників внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища, наявності системних структурних змін, які зумовлені динамічністю та складністю економічних, технологічних, екологічних, технічних та соціальних перетворень як усередині держави, так і поза її межами.

Інноваційний підхід застосовується під час вирішення питання пакування, обробки, навантаження-розвантаження та транспортування нестандартних і рідкісних вантажів. Такі вантажі під час переміщення неможливо штабелювати, покласти на стрічку конвеєра, що викликає потребу в застосуванні інноваційних розробок, які б гарантували безпечне переміщення та транспортування нестандартних і рідкісних вантажів. Наприклад, застосовувати спеціальні ремені кріплення

Таблиця 1

Класифікація інновацій транспортно-логістичних підприємств

Види інновацій	Опис
технічні	передбачають використання в процесі перевезення вантажів нових (удосконалених), з новими (покращеними) якість транспортних засобів і спецтехніки, зокрема і для перевезення нестандартних (великогазових, габаритних, рідкісних) вантажів
технологічні	виникають у разі застосування вдосконалених способів (технології) переміщення вантажів
організаційно-управлінські	пов'язані передусім із процесами оптимальної організації транспорту
економічні	спрямовані на вдосконалення методів і способів планування господарської діяльності транспортно-логістичного підприємства, на поліпшення результатів господарювання
виробничі	пов'язані зі зміною перевізної діяльності і структурою перевезень
інформаційні	вирішують завдання організації раціональних інформаційних потоків у сфері транспорту і логістики, підвищення достовірності і оперативності інформації
соціальні	спрямовані на поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти, культури працівників
кадрові	передбачають навчання, перенавчання, підвищення кваліфікації персоналу компанії, які б володіли знаннями та навичками щодо нових способів організації перевезень вантажів, специфіки перевезення нестандартних вантажів, роботи вантажно-навантажувального, пакувального, маркувального та інших видів обладнання та техніки
екологічні	спрямовані на впровадження заходів щодо охорони навколишнього середовища, зменшення негативного впливу транспорту

Джерело: розробка авторів

до палетів, пакування в трикутний контейнер, спеціальні додаткові наповнювачі для захисту гострих країв предметів, які транспортуються без пакування, обгорання гострих та виступаючих предметів захисним амортизаційним матеріалом. До нестандартних вантажів можна віднести металоконструкції, спеціальну техніку, будівельні та промислові матеріали, верстати, трансформаторні підстанції тощо. Транспортне підприємство має гарантувати високий рівень безпеки та оптимальну вартість послуги, організовуючи та здійснюючи перевезення і його технічне оснащення.

Надання широкого спектру послуг із перевезення об'ємних, великовагових, негабаритних та нестандартних вантажів потребує укомплектування транспортного парку підприємства. Окрім того, формування партнерської мережі перевезень дає змогу не звертатися до посередників із метою оренди автомобілів та скорочує вартість перевезень на 7–8%.

Інноваційний процес може здійснюватися в питанні підтримки рухомого складу транспортно-логістичного підприємства в технічно справному стані, що виключає ризик зриву строків постачання та пошкодження вантажу. Це стосується тих підприємств, які мають власний парк транспортних засобів, виробничу базу для технічного обслуговування та ремонту. Прикладом інновацій тут може бути використання в господарській діяльності підприємства новітніх досягнень у галузі техніки, технологій та організації виробництва, а саме: застосування прогресивних способів технічного обслуговування та ремонту, відновлення деталей та підвищення їх зносостійкості, техогляд автопарку для уникнення поломок.

В Україні 81% вантажних автотранспортних засобів не відповідає європейським екологічним стандартам «Євро-4», «Євро-5» та підпадає під заборону для експлуатації в деяких країнах Європи. Із грудня 2020 р. на імпорт уживаних вантажних транспортних засобів діють вимоги екологічних стандартів не нижче «Євро-5». Найбільшим попитом на вторинному ринку вантажних автомобілів користуються транспортні засоби віком понад п'ять років. Так, в Україну було імпортовано вживаних вантажних транспортних засобів у такій кількості: у 2017 р. – 20 054 од., у 2018 р. – 17 367 од., у 2019 р. – 23 876 од., у 2020 р. – 20 402 од.

Ще одним напрямом інноваційної діяльності на транспортно-логістичному підприємстві є економія матеріальних ресурсів. Прикладом є перехід на більш економічні та екологічно чисті види палива для рухомого складу, зокрема на природний газ, електро- і водневі технології. В Україні частка біопалива в структурі споживання моторних палив перебуває на рівні 0,5%.

До інноваційних технологій слід віднести транспортування вантажів у мультимодальному та інтермодальному сполученнях. Фахівці транспортно-логістичного підприємства підбирають замовнику послуги оптимальний маршрут із погляду ціни, термінів доставки та мінімізації ризиків. Ураховуючи динаміку та прогноз зростання світового потоку контейнерів, актуальним постає питання будівництва контейнерних терміналів.

Складовою частиною системи інноваційного середовища транспортно-логістичного підприємства також є інформаційні ресурси. Застосування клієнтської сервіс-системи дає змогу постійно підтримувати зв'язок із клієнтами та прискорити відповідь на заявку. У сфері транспортної логістики активним є використання штрих-кодів, GPS-навігаторів, систем відслідковування місцеперебування та переміщення вантажу, телепатичні технології, електронні підписи.

Сучасні GPS-технології використовуються для управління та контролю руху транспортних засобів, обліку точного часу роботи водія. В Україні для обліку роботи автотранспорту на основі GPS-технологій використовуються програмні продукти jПарус «Управління автотранспортом», «ІС: Управління автотранспортом для України». Другий програмний продукт має можливість налаштування прейскурантів та тарифів на автоперевезення, реалізований контроль закінчення термінів дії страхових полісів, медичних довідок, водійських посвідчень, ведеться облік ДТП та є можливість аналізу рентабельності роботи кожного автомобіля [5, с. 572]. Комплексом послуг AVL/GPS можуть користуватися в Україні як малі АТП, так і великі транспортні об'єднання, що використовують тисячі транспортних засобів: трейлерів, автотягачів, контейнеровозів тощо [6, с. 82].

Логістика трудових ресурсів як складник системи інноваційного середовища передбачає, зокрема, комплектацію штату підприємств менеджерами, які працюють із клієнтами, прискорюють час та швидкість обробки замовлення.

Реалізація інновацій здійснюється за допомогою інвестицій. Інвестиційна діяльність підприємств являє собою сукупність виконуваних дій щодо ефективного вкладення коштів в інвестиційні програми та проекти, здатні принести достатню вигоду.

Одними з найважливіших питань для підприємства під час визначення напрямку вкладення інвестицій в інноваційні проекти є такі:

- у який проект варто вкласти інвестиції;
- який обсяг цих інвестицій буде потрібен;
- коли вкладені інвестиції почнуть приносити дохід;
- скільки прибутку на вкладені інвестиції можна очікувати;
- які (хоча б у загальному вигляді) характеристики проекту;
- з яких джерел узяти кошти для реалізації проекту.

На підготовчому етапі прийняття ефективних управлінських рішень щодо реалізації інноваційних проектів необхідно визначити конкретні показники інформаційного забезпечення цих проектів. Важливо оцінювати не лише стан та потенційні можливості підприємства, а й інституційні, мезо- та макроекономічні чинники, які можуть впливати на інноваційно-інвестиційну діяльність транспортно-логістичних підприємств (рис. 1).

Транспортно-логістичні підприємства можуть використовувати різні способи інвестиційного фінансування інноваційних проектів (рис. 2).

Рис. 1. Чинники, що впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність транспортно-логістичних підприємств

Джерело: розробка авторів

Водночас слід зазначити, що нині існує певне коло проблем, пов'язаних із фінансуванням інноваційних проектів транспортно-логістичними підприємствами: брак власних коштів; труднощі з кредитуванням інноваційних проектів; низька активність держави у фінансуванні інноваційних проектів; складності із залученням іноземних інвесторів, зумовлені високим ступенем інвестиційного ризику; недостатній розвиток інвестиційної інфраструктури фінансування інноваційних проектів.

Для відібраних до розгляду інвестиційних проектів має бути проведена їх стратегічна оцінка, коли керівництво вищої ланки визначає напрями розвитку бізнесу, формулює довгострокові стратегічні цілі компанії, шляхи і способи їх досягнення. Далі мають бути проведені перевірка можливостей здійснення інвестиційного проекту та прогнозування грошових потоків за проектом.

На наступному етапі на основі аналізу балансового звіту та звіту про фінансові результати підприємства здійснюється розрахунок фінансових коефіцієнтів і робиться висновок про фінансову спроможність проекту. Економічна ефективність інвестиційного проекту визначається шляхом розрахунку чистої теперішньої вартості, внутрішньої доходності, індексу рентабельності і терміну окупності.

Під час оцінювання інвестиційного проекту слід урахувати весь комплекс проблем, які виникають у процесі його здійснення. У числі чинників, які не

можуть бути представлені тільки в кількісному вимірюванні, повинні бути враховані такі, як ступінь відповідності цілей проекту загальній стратегії розвитку підприємства, наявність кваліфікованої і працездатної управлінської команди, готовність власників підприємства піти на тимчасові труднощі, пов'язані з відстроченням виплати доходів.

Для оцінки інноваційного проекту транспортно-логістичної компанії використовують систему показників ефективності інвестицій:

– з економічного погляду інвестиції характеризуються такими показниками, як фондомісткість, трудомісткість, матеріаломісткість, капіталовкладення, терміни будівництва тощо. Ці показники мають тенденцію до мінімізації для забезпечення більшої ефективності інвестицій;

– соціальний критерій урахує необхідність поліпшення умов праці, зниження витрат ручної праці, а також збільшення доходу з розрахунку на одного працюючого;

– екологічний аспект орієнтує на мінімізацію використання повітряних, водних і земельних ресурсів як під час здійснення будівництва, так і в експлуатаційний період.

Важливим напрямом активізації інвестиційно-інноваційної діяльності транспортно-експедиційного підприємства є розвиток інноваційної інфраструктури, насамперед консалтингових, маркетингових, інформаційно-комунікативних, тренінгових, юридичних

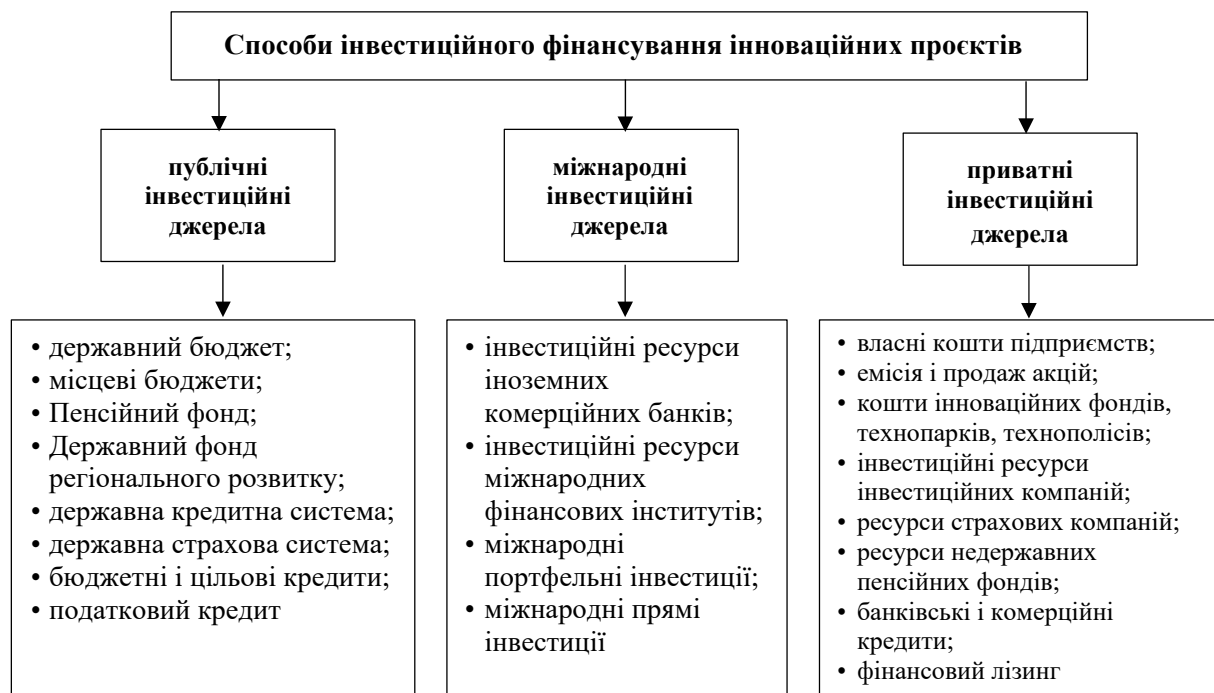

Рис. 2. Способи інвестиційного фінансування інноваційних проєктів

Джерело: розробка авторів

організацій, які забезпечують різноманітну підтримку [7, с. 58].

Висновки. Обґрунтування інвестицій в інноваційні проєкти є складним і комплексним процесом, що передбачає вибір якісного інноваційного проєкту шляхом оцінювання та порівняння наукового і технічного рівнів представлених проєктів, їх інвестиційної привабливості, можливостей реалізації та ефективності.

Визначаючи пріоритетність інвестиційно-інноваційного розвитку підприємства, топ-менеджери повинні

чітко усвідомлювати необхідність формування нової системи організації фінансово-господарської діяльності, розроблення системи заходів із підвищення рівня технічного та інформаційного забезпечення, здійснення стратегічного планування з урахуванням мінливості бізнес-середовища та мінімізації можливих ризиків.

Таким чином, на рівні суб'єкта господарювання необхідно чітко визначити пріоритетність інвестиційно-інноваційного розвитку та його впливу на показники прибутковості діяльності підприємства.

Список літератури:

1. Петренко Н.О. Принципові засади формування інноваційного середовища транспортно-інфраструктурних логістичних потоків. *Бізнес-навігатор*. 2018. № 2–1(45). С. 27–31.
2. Комчатних О.В. Компонентне оцінювання інноваційного потенціалу транспортно-логістичного підприємства. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2019. № 10(30). С. 26–30.
3. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 року № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 30.06.2021).
4. Писаренко В.В. Особливості логістичних систем в сільському господарстві. *Вісник ХНАУ*. 2012. № 7. С. 146–150.
5. Белозерцев В.С., Рижик Я.С. Застосування технологій глобального позиціонування в бухгалтерському обліку на автотранспортних підприємствах. URL: [http:// http://global-national.in.ua/archive/13-2016/114.pdf](http://http://global-national.in.ua/archive/13-2016/114.pdf) (дата звернення: 30.06.2021).
6. Скорик Є.Т., Кондратюк В.М. Застосування супутникових технологій навігації та зв'язку в автотранспортній галузі. URL: [http:// dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127/Skoryk_Kondr.pdf?sequence=1](http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127/Skoryk_Kondr.pdf?sequence=1) (дата звернення: 30.06.2021).
7. Ушеренко С.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність українських підприємств: сучасний стан і пріоритети активізації. *Гроші, фінанси і кредит*. 2014. № 7–8(2). С. 56–59.

References:

1. Petrenko N.O. (2018) Pryntsypovi zasady formuvannya innovatsiynoho seredovyshecha transportno-infrastrukturykh lohistychnykh potokiv [Principles of Formatting the Innovative Environment of Transport and Infrastructure Logistics Flows]. *Research and production journal "Business Navigator"*, no. 2–1(45), pp. 27–31.

2. Komchatnykh O.V. (2019) Komponentne otsinyuvannya innovatsiynoho potentsialu transportno-lohistychnoho pidpryyemstva [Component Assessment of the Innovative Potential of the Transport and Logistics Company]. *International scientific journal "Internauka". Economic Sciences Series*, no. 10(30), pp. 26–30.

3. Law of Ukraine "On Innovation Activity" of July 4, 2002 № 40-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (accessed 30 June 2021).

4. Pisarenko V.V. (2012) Osoblyvosti lohistychnykh system v silskomu gospodarstvi [Features of Logistics Systems in Agriculture]. *Bulletin of KhNAU*, no. 7, pp. 146–150.

5. Belozertsev V.S., Ryzhik J.S. (2016) Zastosuvannya tekhnolohiy hlobal'noho pozytsionuvannya v bukhhalters'komu obliku na avtotransportnykh pidpryyemstvakh [Application of Global Positioning Technologies in Accounting at Motor Transport Enterprises]. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/13-2016/114.pdf> (accessed 30 June 2021).

6. Skoryk E.T., Kondratyuk V.M. (2007) Zastosuvannya sputnykovykh tekhnolohiy navihatsiyi ta zvyazku v avtotransportniy haluzi [Application of satellite Navigation and Communication Technologies in the Automotive Industry]. Available at: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/127/Skoryk_Kondr.pdf?sequence=1 (accessed 30 June 2021).

7. Usherenko S.V. (2014) Innovatsiyno-investytsiyna diyalnist ukraiynskykh pidpryyemstv: suchasnyy stan i priorityety aktyvizatsiyi [Innovation and Investment Activity of Ukrainian Enterprises: Current State and Priorities of Activation]. *Money, Finance and Credit*, no. 7–8(2), pp. 56–59.

ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТРАНСПОРТНО-ЛОГИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОЙ БИЗНЕС-СРЕДЫ

Рассмотрены особенности инвестиционно-инновационных процессов в деятельности транспортно-логистических предприятий в условиях меняющейся бизнес-среды и конкуренции на рынке услуг. Исследованы основные виды инноваций, которые могут быть внедрены на отечественных транспортно-логистических предприятиях и будут способствовать повышению эффективности их деятельности, в частности переход на экологические виды топлива, интер- и мультимодальные перевозки, использование модернизированных транспортных средств, штрих-кодов, GPS-навигаторов, систем слежения груза, клиентской сервис-системы. Также проанализированы основные этапы принятия эффективных управленческих решений по реализации инновационных проектов. Прежде всего это касается определения факторов, влияющих на инвестиционно-инновационную деятельность, источников финансирования и оценки эффективности выбранных проектов.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инвестиционно-инновационная деятельность, транспортно-логистическое предприятие, бизнес-среда, эффективность, грузовые перевозки.

INVESTMENT AND INNOVATIVE ACTIVITIES OF TRANSPORT AND LOGISTICS ENTERPRISES IN A MODERN BUSINESS ENVIRONMENT

The urgency of researching the issue of investment and innovation activities of transport and logistics companies in today's changing business environment is due to a significant increase in competition in the transport market. The article examines the main types of innovations that can be implemented by domestic transport and logistics companies, in particular: modernization of the company's fleet, the transition to more economical and environmentally friendly fuels for rolling stock, maintenance of rolling stock in good working order, transportation of goods in multimodal and intermodal communications, use of bar codes, GPS-navigators, systems of tracking the location and movement of goods, telepathic technologies, electronic signatures. The innovative approach is used to address the issues of packaging, handling, loading and unloading, and transportation of non-standard and rare goods. The use of a customer service system allows you to constantly communicate with customers and speed up the response to the request. The implementation of innovations is carried out through investment. Transport and logistics companies can use different sources of funding, which include public, private and foreign investment resources. The main stages of making effective management decisions on the implementation of innovative projects are analyzed. At the preparatory stage, it is important to assess the state and potential of the enterprise, as well as institutional, meso- and macroeconomic factors that may affect the innovation and investment activities of transport and logistics companies. For selected investment projects, their strategic assessment of compliance with business development directions and long-term strategic goals of the company should be carried out. Further, the possibilities of the investment project implementing should be checked, as well as cash flow forecasting for the project should be carried out. At the next stage, based on the analysis of the balance sheet and report on the financial results of the enterprise, the calculation of financial ratios is carried out and a conclusion about the financial capacity of the project is made. The final stage is evaluation of the economic, social and ecologic effectiveness of selected projects. It is substantiated that at the level of the business entity it is necessary to clearly define the priority of investment and innovation development and its impact on performance indicators.

Key words: innovation, investment, investment and innovation activity, transport and logistics enterprise, business environment, efficiency, cargo transportation.